

drugimi knjigovodskimi zapisi, nekakšnimi temeljnimi turej).

Obračuni za posamezna leta se sicer po letih nekoliko razlikujejo, osnovne poteze pa so vendarle enake. V uvodnem protokolu najdemo datacijo, podatke o vsakokratnemu mestnemu sodniku, predmetu obračunavanja in obračunskem obdobju. Za vsako obračunsko obdobje (leto) nato sledijo popis prihodkov, popis izdatkov in bilanca. Ta predstavlja razliko med vsotama prihodkov in izdatkov ter je v primeru presežka prihodkov izražena kot dolg sodnika mestu in v primeru presežka izdatkov kot dolg mesta sodniku.

Prihodki posameznega leta navadno niso posebej natančno specificirani, bolj razdelani so izdatki. Stalnice med izdatki so na primer mestni davek, izplačan vicedomu (za cesarja oz. mestnega gospoda), štiftnina kaplanu pri cerkvi sv. Danijela, plačilo mestnega pisarja, mestnega sla, mežnarja, drugi izdatki — material in storitve za razhčne mestne potrebe. Omenjeni celjski vicedom, včasih (če je opravljal obe funkciji) imenovan tudi glavar (^oskrbnik celjskega Gornjega gradu), je po izumrtju celjskih grofov pod Habsburžani gospodarsko, upravno, sodno in vojaško upravljaval bivšo celjsko posest. Predstavljaval je tudi vmesno instanco med organi celjske mestne samouprave in deželnim knezom (cesarjem) kot mestnim gospodom. Mestni davek je sicer knjižen tako med prihodki (ko je bil pobran od meščanov) kot med izdatki (ko ga je mestni sodnik izročil vicedomu kot predstavniku mestnega gospoda). V drugi polovici sedemdesetih let 15. stoletja postanejo izdatki oziroma popisi le-teh bolj raznovrstni, na vsak način pa natančneje specificirani (prim. npr. obračun za leto 1486). Nekateri padejo bolj v oči (*Za odvor^fekalij, 1 marko; Trije puškarji, ki so na skrivaj pobegnili, so pri [mestnemu sodniku] Schörtlu potrošili i²/2funte;... žeblje ostrešje in skodle, kijih je vr*el »a cerkev in šolo, skupaj 4funte 46 pfenigov; ... 1 tovor rebule, ki so jo stočili na glavarjevi svatbi, 5¹/2funtov 30 pfenigov; Judovskega davka 100funtov [1498] Plačilo, polni stroški in hrana »a rablja, 6funtov 60 pfenigov; Tistemu, ki ga je pokopal, 60 pfenigov). V osemdesetih letih opazimo visoke stroške za obrambno-fortifikacijske ukrepe (gradnja in izpopolnitev obzidja, obrambnih hodnikov, nabava orožja in streliva), kar kaže na realen strah pred turškimi in drugimi napadi. Vrh tega so v drugi polovici osemdesetih let plačevali občutno vsoto za premirje s Korvinovimi Ogrji. Tudi prihodki postanejo z leti bolj raznovrstni in natančneje opredeljeni. Glavni viri prihodkov so bih davek od meščanov (mestni davek), skladiščnim, mostnine, globe od mestnega sodišča ipd. Višina celjskega mestnega »proračuna« je sicer po posameznih letih precej nihala.*

Proti koncu osemdesetih in v začetku devetdesetih let sta med prihodki navedena v glavnem le še obi-

čajni mestni davek in skladiščnim, sredi devetdesetih let pa so za nekaj let zelo skopo beleženi tudi izdatki; postavk izdatkov je manj. Ostajajo le najbolj klasične: davek glavarju/vicedomu (prek njega mestnemu gospodu, dolga leta v znesku 24 funtov), plačila kaplanu, mestnemu pisarju, mežnarju, slu, izdatki za razhčne mestne potrebe. Davek mestnemu gospodu se je leta 1498 praktično podvojil (iz 24 funtov črnih pfenigov na skoraj 49 funtov belih pfenigov). Tudi v naslednjih nekaj letih je bil mestni davek podobno visok, po letu 1502 pa ta izdatek (postavka) iz obračunske knjige izgine. Z letom 1504 so poštah obračuni zelo sumarni. Odtiej sledimo v glavnem le še seštevke prihodkov in izdatkov ter bilančni saldo.

K sodobni ediciji virov sodi dober indeks — kazalo osebnih in krajevnih imen. Gesla so izdelana na podlagi izvirnega besedila, osnovna so torej v nemškem jeziku. Ob teh je prevod, poleg tega so v kazalu zbrane vse slovenske oblike s kazalkami na osnovno geslo. Se bolj nas razveseli stvarno kazalo, ki prav tako pokriva originalni tekst in prevod ter je tako glosar izrazov za obravnavano obdobje in tematiko. Slovenske oblike imajo kazalke na osnovno geslo. Res pohvalna rešitev! K »pritiklinam«, ki pomagajo razumeti objavljeni vir, sodita prav na koncu še seznama celjskih mestnih sodnikov in celjskih (deželnih) vicedomov.

V Knjigi obračunov celjskih mestnih sodnikov 1457—1513 bomo napake ah pomanjkljivosti težko našh. Razpravljati bi se dalo o dveh ah treh prevajalskih rešitvah, pogrešati smemo še kako reprodukcijo objavljenega kodeksa kot slikovno prilogo, sicer pa je končna ocena lahko samo *cum laude*.

Andrej Nared

Alojz Cindrič: Študenti s Kranjske na dunajski Univerzi v prvi polovici devetnajstega stoletja 1804-1848. Ljubljana : Univerza, 2010, 240 strani

Dr. Alojz Cindrič nas je že leta 2009 opozoril z izdajo svoje prve knjige o kranjskih študentih na dunajski Univerzi v obdobju 1848-1918. Lani pa je ljubljanska Univerza izdala tudi njegovo drugo delo: Študenti s Kranjske na dunajski Univerzi v prvi polovici devetnajstega stoletja 1804—1848, ki na podoben način predstavlja še kranjske študente v predmarčnem obdobju. Knjigama je skupno, da sta nastali na podlagi matrik dunajske Univerze, ki so glavno arhivsko gradivo za preučevanje te tematike, razlike med njima pa orisuje razhčno kronološko obdobje ter dejstvo, da so v prvi publikaciji predstavljene tri generacije dunajskih študentov, v drugi pa le dve oz. je v vzorec raziskave vključenih 564 študentov iz

Kranjske. Te avtor študijsko preučuje in skuša odgovoriti na vprašanje, kolikšno vlogo so itnek slovenski izobraženci pri oblikovanju narodne zavesti, še posebej tisti, ki so študirali na Dunaju. Raziskava se začne z letom 1804 ki ne z začetkom stoletja, saj med letoma 1794 ki 1803 na dunajski Univerzi niso vodili matrik. O knjigi je v uvodnem poglavju Knjigi na pot zapisal nekaj misli tudi rektor ljubljanske Univerze prof. dr. Radovan Stanislav Pejovnik ki poudaril pomembnost Univerze pri preučevanju preteklosti lastne zgodovine, ki se nahaja za obdobje pred njeno ustanovitvijo predvsem v tujih arhivih. Sprema beseda avtorja pa nas vpelje v razmišljanja o nastanku knjige ki njenega vsebinskega dek. Tu je tudi razložena vsebinska zasnova knjige.

Delo najprej predstavlja metodologijo dela, sledi kratek oris ustroja dunajske Univerze 1365—1917, ki je bila vse do ustanovitve slovenske tradicionalno univerzitetno središče tudi za študente s slovenskega etničnega prostora. Iz nje je izšla generacija dunajskih študentov iz Kranjske. Med njimi najdemo jezikoslovca in dvornega cenzorja Jerneja Kopitarja, jezikoslovca Matija Čopa, pesnika Franceta Prešerna, publicista Janeza Bleiweisa, poktiki ki ljubljanskega župana Mihaela Ambroža, pravnika ki jezikoslovca Mateja Cigaleta ki druge. Drugi del knjige pa je namenjen raziskovanju analizi arhivskega gradiva ter strnim ugotovitev. Spoznanja, ki jih je avtor dobil s

podrobno analizo matrik — vpisnega gradiva študentov, dajejo odgovore na še neraziskana vprašanja o številu vpisanih študentov, družinskem statusnem izvoru, sorodstvenih razmerjih študentov, študijskih smereh, ki so jih izbrali, o narodnostnem, socialnem, geografskem ki jezikovnem izvoru, o šolninah. Avtor predstavlja vse — od fakultet, predmetnikov, študijskih načrtov do klen študentov, regionalne sestave študentov, njihove socialne pripadnosti, pogojev za dosego doktorata, štipendijske politike. Prikazuje tudi primerjavo med dunajskimi študenti iz Kranjske iz prve ki druge polovice 19. stoletja ter primerjavo s praškimi študenti. Knjiga odstira tudi ekonomske razmere študentov, nekatere študijske poti študentov ki njihovo družabno življenje. Znanstvenoraziskovalni izsledki raziskave dokazujejo, da so bili študenti številni krajev tedanje Kranjske ki iz vseh takratnih družbenih slojev, vpisovali pa so vse študijske smeri. Največ jih je vpisalo pravno-poktiki študij, sledi medicinska smer študija ki za njo še filozofska ki teološka. Študij na Dunaj pa so svoje otroke največ pošiljali očetje uradniških družki, svobodnih poklicev, petnajst odstotkov je pripadlo študentom iz družin trgovcev ki gostincev ki enak odstotek študentov je bil iz vrst meščanov ki tržanov. Obrtniški sinovi so prispevali le okrog deset odstotkov. Prilijak pa so tudi študenti iz najnižjih socialnih plasti, torej tudi iz dnkiarskili, gosaškili ki delavskih družki, vendar jih je bilo razmeroma malo. Podobni rezultati glede socialnega izvora ki geografskega porekla se kažejo tudi pri analizi doktorandov. Monografija tako z novimi spoznanji raziskuje tudi vlogo slovenskega izobraženstva pri oblikovanju slovenskega meščanstva ki nacionalne zavesti. V procesu nastajanja meščanske družbe avtor ugotavlja nenadomestljiv pomen izobraževalnih ustanov — univerz, saj so ktele osrednje mesto. Izobrazba je namreč omogočala družbenim razredom napredovanje po družbeni lestvici ki s tem boljše državno službo.

Sklepni del knjige prkriša vsebinski povzetek avtorjevih raziskav. Objavljeni so še povzetek v angleškem ki nemškem jeziku, seznam univerzitetnega osebja po rodu iz Kranjske ter viri ki kteratura, kazala tabel grafikonov, slik ter znanstveni aparat. Podatki, pridobljeni na podlagi arhivskega gradiva, imajo dodane tabele ki grafikone ter komentarja. Na koncu je še register knatrikuranili študentov 1804—1848 z abecednim ki krajevnim kazalom ter register nekna-trikuranili doktorjev z osebnim kazalom.

Tea Arthur

